

УДК 336.1:352

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V53\(2025\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V53(2025)-05)

Бурлаков О.С., кандидат економічних наук, доцент кафедри інформаційних технологій, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», м. Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: 0000-0003-4158-1721

e-mail: burkovskaya@mnau.edu.ua

Нестерчук Т. В., здобувачка вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна.

ORCID ID: 0009-0001-6140-774X

e-mail: tanjanesterthuk@gmail.com

Пастушенко В. Ю., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна.

ORCID ID: 0009-0002-8711-0060

e-mail: pastusenkovitali102@gmail.com

Розвиток і особливості банківського кредитування територіальних громад в Україні

Анотація. У статті розглянуто перспективи та особливості здійснення банківськими установами кредитування територіальних громад в Україні як механізму фінансування соціально-економічного розвитку в умовах децентралізації. На основі аналізу нормативно-правової бази, зокрема Бюджетного кодексу України, висвітлено розширення можливостей залучення кредитів для сільських та селищних громад. Наведено короткий аналіз структури доходів місцевих бюджетів, динаміку кредитування за 2023-2025 роки, роль державних банків (Ощадбанк, Укргазбанк, Укрексімбанк) та розроблено PESTEL-аналіз, щодо співпраці між банківськими установами та громадами. Обґрунтовано переваги партнерства для відновлення інфраструктури та реалізації соціально-економічних проектів. Запропоновано перспективи залучення комерційних банків для посилення конкуренції та покращення умов кредитування.

Ключові слова: фінансове забезпечення; територіальні громади; місцеве самоврядування; банківські установи; банківський сектор; фінансування розвитку; децентралізація; кредитування.

Burkovska Alla, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Nesterchuk Tetyana, Applicant of Higher Education, Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Pastushenko Vitalii, Applicant of Higher Education, Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Ukraine

Development and Features of Bank Lending to Territorial Communities in Ukraine

Abstract. Introduction. After the start of full-scale armed conflict, communities faced new challenges, such as the destruction of energy, social, and municipal infrastructure. This led to the need to raise additional funds to address the consequences. One solution was to seek foreign aid and bank loans. Ukrainian state banks became the leading organizations in providing loans for community needs. In addition to reconstruction, these funds can be used for social and humanitarian projects. Until 2024, however, only urban communities had access to these funds, limiting the opportunities for rural and village communities to attract funds. However, the adoption of the relevant law changed this, creating a positive trend for both banks and communities. This decision not only opens an additional opportunity for banks to earn money but also allows them to gain social points in the eyes of society. This type of cooperation benefits both parties and has great potential, as will be discussed in this article.

Purpose. This article aims to explore the potential for collaboration between local communities and banking institutions in Ukraine to finance socio-economic development. To achieve this goal, we will reveal the nature of the interaction between communities and the banking sector, identify its primary forms and mechanisms, and outline the key advantages of such a partnership.

Results. After the adoption of the law expanding lending to communities, the study found that the share of rural and settlement communities in the lending structure increased by 16%. The main lenders are the Ukrainian state-owned banks

¹Стаття надійшла до редакції: 10.10.2025

Received: 10 October 2025

Oschadbank and Ukreximbank, which are supervised by the Ministry of Finance of Ukraine. Since 2018, these banks have enabled communities to implement over 1,000 projects. In 2024, they provided UAH 3,393.99 million for local government project implementation. According to the PESTEL analysis, prospects for cooperation include socioeconomic development for communities, accelerated project decision-making, new sources of profit for banking institutions, and increased public trust in banking institutions.

Conclusions. Credit relations between communities and banks are important for expanding opportunities to attract additional resources. Currently, Ukrainian banks are leaders in providing credit services to local self-government bodies, which provides a reliable foundation for further developing these relations, which improve every year. Involving commercial banks in this process opens new opportunities for implementing strategically important initiatives.

JEL Classification: H 72, H 74, G 21, R 51.

Постановка проблеми. Реформа децентралізації стала одним із ключових етапів у формуванні сучасної системи місцевого самоврядування в Україні. Було створено 1469 територіальних громад як базових адміністративних одиниць, та покладено ширші повноваження у фінансовій, бюджетній та управлінській сферах, що створило передумови для зростання їхньої економічної самостійності [1]. Однак разом із новими можливостями з'явилися й нові виклики: руйнування внаслідок воєнних дій, недостатність вільних коштів, зростання потреб у фінансуванні інфраструктури та соціальних програм.

В умовах дефіциту державних бюджетних ресурсів, особливої актуальності набуває залучення додаткових джерел фінансування місцевого розвитку. Одним із найбільш перспективних напрямів є партнерство територіальних громад із банківськими установами, яке дозволяє залучати кредитні, інвестиційні та гарантійні ресурси для реалізації важливих соціально-економічних проєктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фінансування територіальних громад є темою робіт багатьох українських дослідників, серед яких Августин Р. [2], Демків І. [2], Сорока В. [3], Щур Р. [4], Припхан І. [4], Урбанович М. [4], Панчишина Б. [5], Бак Н. [6], Бичков С. [7] та інші науковці [8]. У своїх роботах вони детально аналізують різні аспекти фінансування територіальних громад, зокрема питання формування фінансової бази територіальних громад, структуру та джерела їхніх доходів, механізми міжбюджетних відносин, порядок розподілу фінансових ресурсів, а також особливості нормативно-правового забезпечення місцевих фінансів. Автори розглядають не лише поточні механізми наповнення бюджетів громад, а й фактори, що впливають на фінансову стійкість, зокрема роль зборів, податків, дотацій, субвенцій та інших джерел доходів.

Водночас питання кредитування територіальних громад банківськими установами досі досліджено недостатньо, хоча воно є перспективним напрямом у процесі реалізації проєктів з відновлення інфраструктури, розвитку місцевих ініціатив та інших важливих програм територіальних громад.

Формулювання цілей дослідження. Метою даної статті є визначення перспектив розвитку співпраці територіальних громад і банківських установ в Україні як інструменту фінансування соціально-економічного розвитку. Для досягнення цієї мети передбачається

розкрити сутність взаємодії між громадами та банківським сектором, визначити її основні форми та механізми, окреслити ключові переваги такого партнерства, а також провести аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток фінансової спроможності територіальних громад є одним із ключових напрямів сучасної політики України. Ефективне управління фінансовими ресурсами дозволяє громадам самостійно планувати соціально-економічний розвиток, реалізовувати інфраструктурні проєкти та підвищувати якість життя населення. У 2024 році загальний обсяг доходів місцевих бюджетів України склав 709,1 млрд грн, що свідчить про приріст на 4,8% порівняно з попереднім роком, тоді як обсяг видатків досяг 703,1 млрд грн [9]. Аналіз структури доходів місцевих бюджетів свідчить про значну роль податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) як основного джерела фінансової бази територіальних громад. У минулому 2024 році цей податок забезпечив 257,5 млрд грн (36,3 % загального обсягу доходів) [9]. Така частка підкреслює його домінуюче значення, однак стабільність цього надходження ускладнена через перерозподіл частини коштів на користь державного бюджету. Зокрема, передача ПДФО із заробітних плат військовослужбовців призвела до втрати місцевими бюджетами близько 31,9 млрд грн, що становить приблизно 11 % від надходжень цього податку у попередньому році [9].

Субвенції з державного бюджету становили - 134,8 млрд грн (19 %), які спрямовуються переважно на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист [9]. Дотації - 53,1 млрд грн (7,5 %) і забезпечують фінансове вирівнювання між регіонами. Єдиний податок - 69,1 млрд грн (9,7 %), податок на майно - 50,2 млрд грн (7,1 %), а також податок на прибуток підприємств - 27,9 млрд грн (3,9 %), інші джерела (роздрібний акциз, рентні платежі, адміністративні збори та екологічний податок) формують менше ніж 4 % надходжень [9].

Як показує аналіз структури доходів, попри зростання надходжень, фінансова незалежність громад залишається низькою. Значну частину бюджету складають трансфerti та дотації з державного бюджету (26,5%) [9], що робить місцеві фінанси залежними від централізованого перерозподілу коштів та обмежує можливості громад у самостійному плануванні витрат. Крім того, варто

звернути увагу на нерівномірності розвитку регіонів у контексті фінансово-ресурсних можливостей. Великі міські громади, завдяки розвиненій економіці, мають значний фінансовий потенціал, тоді як сільські часто покладаються на дотації для вирівнювання та державні субвенції. Така нерівномірність спричиняє ситуацію, коли в одних регіонах рівень забезпеченості соціальними послугами та інфраструктурою значно вищий, ніж в інших, що підкреслює необхідність залучення альтернативних джерел фінансування.

Ключовим нормативним документом, який визначає правові засади кредитування територіальних громад, є Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [10]. У ньому врегульовано механізми місцевих запозичень і гарантій, що дозволяють органам місцевого самоврядування залучати фінансові ресурси для розвитку територій. Відповідно до положень Кодексу, місцеві запозичення передбачають отримання кредитів або позик до місцевих бюджетів на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування бюджету розвитку. Такі кошти спрямовуються на реалізацію інвестиційних проектів, модернізацію інфраструктури та створення об'єктів, які сприятимуть економічному зростанню громади та збільшенню її власних доходів.

Встановлені законом обмеження спрямовані на підтримання фінансової стійкості місцевих бюджетів. Зокрема, загальний обсяг боргових зобов'язань не

може перевищувати 200 % середньорічного обсягу доходів загального фонду місцевого бюджету за три попередні роки, а видатки на обслуговування боргу - понад 10 % загального обсягу видатків загального фонду [10]. Додатковими умовами для отримання кредитів є належне виконання бюджету попереднього періоду, наявність бюджету розвитку та відсутність негативної кредитної історії.

Нові перспективи для кредитування органів самоврядування відкрив Закон України № 3428-IX від 8 листопада 2023 року «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України» [11]. Ним було розширено коло суб'єктів, які мають право здійснювати місцеві запозичення, включивши селищні та сільські громади поряд із міськими та обласними.

Так, за даними Міністерства фінансів України [12], після прийняття закону у 2024 році частка кредитів, наданих селищним та сільським громадам, становила 13,33% від загальної частки, тоді як у 2025 році цей показник зріс до 16% (рис. 1), що свідчить про зацікавленість цих громад у залученні фінансових ресурсів для реалізації власних проектів.

Надання дозволу на отримання кредитів територіальним громадам є цілком обґрунтованим і стратегічно правильним рішенням, адже воно сприяє відновленню після наслідків воєнних дій та забезпеченню необхідними фінансовими ресурсами.

Рисунок 1 - Структура місцевих запозичень за типом громад

Джерело: розроблено авторами на основі [12]

Залучені кошти дозволяють громадам не лише ліквідувати наслідки руйнувань інфраструктури, а й водночас розвивати соціально важливі об'єкти - парки, майданчики, громадські простори та інші

локальні проекти, що підвищують якість життя населення.

Кредитування такого типу здійснюють переважно державні банки під контролем Міністерства фінансів України. Окрім вимог установлених чинним

законодавством, банківські установи можуть визначати додаткові критерії кредитоспроможності територіальних громад. Наприклад, АБ «УКРГАЗБАНК», під час розгляду питань щодо надання кредитів органам місцевого самоврядування, встановлює додаткові умови. Серед таких вимог - виконання бюджету попереднього періоду не менше ніж на 95 %, частка офіційних трансфертів центрального бюджету не повинна перевищувати: понад 55 % для обласних центрів і міст обласного значення та 65 % - для інших органів місцевого самоврядування. Важливим є й співвідношення загального боргу позичальника (прямого та гарантованого) до доходів загального фонду з урахуванням трансфертів, яке не повинно перевищувати 30 % [13].

Територіальні громади можуть залучати кредитні ресурси як безпосередньо, так і в рамках державних програм, зокрема програми «Доступні кредити 5-7-9%», що передбачає пільгові умови фінансування, або на ринкових умовах під приблизно 17-18% річних. Крім того, використовують кредитні лінії міжнародних фінансових організацій (ЄІБ, ЄБРР). Наприклад, за підтримки USAID-проєкту «ГОВЕРЛА» Жовківська територіальна громада (Львівщина) залучила кредит ЄІБ на 15,8 млн грн для модернізації шкіл (із терміном повернення 20 років) [14].

У 2023 році АТ «Ощадбанк» уклав перший з початку повномасштабної агресії кредитний договір із муніципалітетом на суму 200 млн грн на 5 років для розвитку транспортної, та соціальної інфраструктури громади, включно з капітальними ремонтами, і загалом з 2018 року він профінансував понад 760 проєктів для муніципалітетів [15].

«Укрексімбанк» («Державний експортно-імпортний банк України») також провадить активну роботу з фінансування територіальних громад. У 2024 році банк став першим, хто надав кредит сільській громаді на зведення мосту - Приютівській селищній громаді (Дніпропетровська область) вартістю 22 млн грн [16]. Аналогічно, у межах власної платформи «Міста для людей» за період 2020–2025 років «Укрексімбанк» профінансував понад 300 проєктів громад та комунальних підприємств на суму понад 10 млрд грн, з яких близько 60 реалізовано у рамках першого етапу цієї програми [17].

Основними українськими кредиторами виступають АТ «Державний експортно-імпортний банк України», АБ «УКРГАЗБАНК» та АТ «СЕНС БАНК». Основну частку у загальному обсязі наданих кредитів формують АТ «Ощадбанк» та АБ «УКРГАЗБАНК» (табл. 1).

Таблиця 1 Надані кредити в період з 01.01.2023–31.08.2025 рр.

Кредитор	01.01.2023-31.08.2023 рр.		01.01.2024-31.08.2024 рр.		01.01.2025-31.08.2025 рр.	
	млн грн	млн євро	млн грн	млн євро	млн грн	млн євро
Європейський банк реконструкції та Розвитку	-	25,0	-	12,0	-	10,0
Мінфін	-	-	-	8,43	-	7,52
АТ «Державний експортно-імпортний банк України»	100,0	-	152,0	8,87	-	1,8
АБ «УКРГАЗБАНК»	-	-	75,0	-	1985,96	-
АТ «Державний ощадний банк України»	-	-	360,0	-	1408,03	-
АТ "СЕНС БАНК"	-	-	60,0	-	-	-
Разом	100,0	25,0	647,0	29,3	3393,99	19,32

Джерело: розроблено авторами на основі [12]

У 2024 році обсяги зросли до 647 млн грн та 29,3 млн євро за рахунок значних кредитних програм від АТ «Державний ощадний банк України» (360 млн грн), АБ «УКРГАЗБАНК» (75 млн грн) та АТ «Державний експортно-імпортний банк України» (152 млн грн), а також євро-кредитування від ЄБРР (12 млн євро) і Мінфіну (8,43 млн євро).

У 2025 році спостерігається суттєве зростання обсягів кредитування - до 3393,99 млн грн та 19,32 млн євро, що пояснюється збільшенням попиту з боку міських громад та початком активного залучення сільських і селищних громад до цієї програми, і підтверджується даними рисунку 1, який відображає значну зміну структури кредитування у 2024–2025

роках. Лідерами за обсягом гривневих кредитів стають АБ «УКРГАЗБАНК» (1985,96 млн грн) та АТ «Ощадбанк» (1408,03 млн грн), що підтверджує їх стратегічну роль у розвитку місцевих бюджетів.

Хоча загальна сума виданих кредитів може видаватися значною, скористатися цією можливістю змогли лише близько 5 % громад [14], бо попит на фінансування значною мірою обмежений через певні бар'єри та недоліки інформаційної підтримки. Водночас доступ до кредитних ресурсів надає низку стратегічних переваг, які варто враховувати. Для визначення перспектив проведемо PESTEL-аналіз у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2 PESTEL-аналіз співпраці громад та банків

Фактор	Сторона територіальних громад	Сторона банківських установ	Загальний вплив / можливості
P - Політичні	- Реалізація політики децентралізації, підвищення фінансової самостійності. - Залежність від державних програм підтримки (ДФРР, субвенції, DREAM). - Вплив політичної стабільності на довгострокові проєкти.	- Вплив державного регулювання НБУ на кредитні ліміти для муніципалітетів. - Орієнтація на державні пріоритети (відновлення, інфраструктура). - Ризики політичної зміни правил чи регулювання.	Сприяє формуванню нових державних механізмів гарантування місцевих кредитів, стимулює прозорість у прийнятті рішень.
E - Економічні	- Нерівномірна фінансова спроможність громад. - Потреба у додаткових ресурсах для розвитку інфраструктури. - Обмежений доступ до дешевих кредитів. - Висока залежність від трансфертів.	- Висока концентрація активів у держпаперах знижує зацікавлення муніципальним ринком. - Потреба в гарантіях для зменшення кредитних ризиків. - Розвиток спеціалізованих продуктів для громад. - Залучення до співпраці банківських установ з територіальними громадами	Поступове формування ринку муніципального кредитування; стимулювання інвестицій через гарантії, співфінансування, «зелені» кредити.
S - Соціальні	- Зростання потреб населення у послугах після війни. - Запит на прозорість, участь громадян у проєктах. - Потреба у фінансуванні соціальної інфраструктури (школи, медзаклади).	- Розвиток корпоративної соціальної відповідальності (CSR). - Підтримка МСП і соціальних проєктів як іміджева стратегія. - Необхідність управління соціальними ризиками при кредитуванні.	Формує соціальне партнерство: банки зміцнюють довіру населення, громади отримують ресурси на реалізацію соціально значущих проєктів.
T - Технологічні	- Використання цифрових платформ (DREAM, Prozorro, E-data) для планування й моніторингу проєктів. - Необхідність підвищення цифрової грамотності кадрів. - Впровадження «розумних» муніципальних рішень.	- Розвиток e-banking, скорингових систем, цифрових сервісів для місцевих клієнтів. - Використання аналітичних платформ для оцінки платоспроможності громад. - Інвестиції в кібербезпеку.	Підвищення прозорості, швидкості ухвалення рішень, зниження транзакційних витрат, формування цифрової екосистеми фінансування громад.
E - Екологічні	- Реалізація «зелених» і енергоефективних проєктів (світло, тепло, вода). - Потреба у фінансуванні відновлюваних джерел енергії. - Орієнтація на міжнародні гранти для поліпшення екології.	- Розробка «зелених» фінансових продуктів. - Доступ до донорських кредитних ліній (EBRD, IFC, ЄІБ). - Виконання ESG-вимог.	Стимулює спільні «зелені» інвестиції, формує новий сегмент екофінансування, підвищує репутаційний капітал обох сторін.
L - Правові	- Наявність обмежень у Бюджетному кодексі щодо запозичень. - Необхідність уніфікації процедур кредитування та звітності. - Залежність від правомірності рішень місцевих рад.	- Регулювання кредитних операцій НБУ та Мінфіном. - Неоднозначність правового статусу муніципальних позик. - Високі вимоги до забезпечення кредитів.	Потреба адаптації законодавства під реалії децентралізації, створення типових угод, прозорих процедур оцінки кредитоспроможності громад.

Джерело: розроблено автором

Відповідно до результатів PESTEL-аналізу, кредитування територіальних громад має низку важливих позитивних ефектів. Воно сприяє формуванню нових державних механізмів гарантування місцевих кредитів та підвищує прозорість у процесі ухвалення рішень. Така практика стимулює поступове становлення ринку муніципального кредитування, створюючи умови для

залучення інвестицій через інструменти гарантій, співфінансування та впровадження «зелених» кредитів. Кредитування також формує соціальне партнерство, зміцнює довіру населення до банківської системи та забезпечує громади ресурсами для реалізації соціально значущих проєктів. Крім того, воно сприяє підвищенню прозорості та оперативності ухвалення рішень, зниженню транзакційних витрат і

створенню цифрової екосистеми фінансування громад. Окрему увагу варто приділити стимулюванню спільних «зелених» інвестицій, що підвищує репутаційний капітал громад і енергетичну незалежність. Разом із тим, ефективне впровадження таких механізмів потребує адаптації законодавства до умов децентралізації, розробки типових кредитних угод та запровадження прозорих процедур оцінки кредитоспроможності громад.

Висновок. Розвиток системи кредитування територіальних громад в Україні є важливим інструментом підтримки фінансової самостійності місцевого самоврядування. Залучення кредитних ресурсів сприяє модернізації інфраструктури, реалізації соціально значущих проєктів та формуванню додаткових фінансових механізмів розвитку громад. Провідну роль у цьому процесі нині відіграють державні банки - передусім «Ощадбанк»,

«Укргазбанк» та «Укрексімбанк», які забезпечують більшу частину обсягів кредитування.

Водночас перспективним напрямом для подальшого розвитку кредитних відносин між банками та органами місцевого самоврядування є розширення кола учасників цього ринку шляхом залучення більшої кількості комерційних банків, що є актуальною темою для подальших досліджень вітчизняних та іноземних науковців. Такий крок може суттєво підвищити рівень конкуренції, розширити вибір фінансових інструментів для громад і сприяти покращенню умов кредитування завдяки зниженню процентних ставок та запровадженню інноваційних продуктів. Залучення комерційного сектору до кредитування муніципалітетів не лише диверсифікує джерела фінансування, а й посилить ринкові стимули для підвищення ефективності використання кредитних ресурсів.

Література:

1. Територіальні громади. *Портал Децентралізація*. URL: <https://decentralization.ua/newgromada>.
2. Августин Р., Демків І. Інструментарій політики розвитку та зміцнення конкурентоспроможності економіки територіальних громад. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 2. С. 28–33. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-4>.
3. Сорока В. Системна модель фінансового механізму розвитку територіальних громад. *Економічний простір*. 2025. № 202. С. 253–257. DOI: <https://doi.org/10.30838/ep.202.253-257>
4. Щур Р., Припхан І., Урбанович М. Дослідження ефективності використання фінансових інструментів відновлення та розвитку територіальних громад України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025 № 1(41). с. 337–350. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-337-350](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-337-350)
5. Панчишин Б. Нормативно-правове забезпечення фінансування розвитку територіальних громад. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2024. Т. 35. № 74. С. 146–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/25>.
6. Бак Н. Комунальний кредит як метод фінансування сталого розвитку територій України: Відповіді на сучасні виклики. Чернівці, 2024. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5029/Бак_тези-комунальний%20кредит.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
7. Бичков С. В., Сорока В. А. Інституціональне забезпечення фінансування розвитку територіальних громад в умовах кризи. *Economic Synergy*. 2024. № 1. С. 136–153. DOI: <https://doi.org/10.53920/es-2024-1-10>.
8. Бурковська А. В., Нестерчук Т. В. Грантове фінансування як інструмент розвитку територіальних громад. *Modern Economics*. 2025. № 51(2025). С. 29–37. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V51\(2025\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-03).
9. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2024 рік. *Портал Децентралізація*. URL: <https://decentralization.ua/news/19387>.
10. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI: станом на 4 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
11. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України: Закон України від 08.11.2023 № 3428-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text>.
12. Місцевий борг та місцевий гарантований борг. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/miscevij-borg-ta-miscevij-garantovanij-borg>.
13. Кредитування муніципалітетів. *УКРГАЗБАНК*. URL: <https://surl.lulitxrvj>.
14. Місцеві запозичення: які можливості для громад відкриває використання кредитних ресурсів. *Портал Децентралізація*. URL: <https://decentralization.ua/news/18149>
15. Ощад видав перший кредит муніципалітету з початку повномасштабної війни. *Ощадбанк*. URL: <https://www.oschadbank.ua/news/osad-vidav-persij-kredit-municipalitetu-z-pocatku-povnomashtabnoi-vijni>.
16. Укрексімбанк надав перший в Україні кредит селищній громаді на будівництво пішохідного мосту - АТ «Укрексімбанк». *Головна - АТ «Укрексімбанк»*. URL: <https://www.eximb.com/ua/bank/press/novyny-banku/ukreksimbank-nadavi-kredit-selishhnij-gromadi.html#:~:text=03/07/2024>.
17. Сильні громади – сильна Україна: діалог заради відновлення - АТ «Укрексімбанк». *Головна - АТ «Укрексімбанк»*. URL: <https://www.eximb.com/ua/bank/press/novyny-banku/silni-gromadi-silna-ukraina-dialog-zaradi-vidnovlennya.html>

References:

1. Decentralization. (2025). *Territorial communities*. <https://decentralization.ua/newgromada>.
2. Augustyn, R. & Demkiv, I. (2023). Development Policy Toolkit and Strengthening the Competitiveness of the Economy of Territorial Communities. *Modeling the Development of Economic Systems*, (2), 28–33. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-4>.
3. Soroka, V. (2025). System model of financial mechanism for the development of territorial communities. *Economic Space*, 202, 253–257. <https://doi.org/10.30838/EP.202.253-257>.

4. Shchur, R., Pryphan, I., & Urbanovich, M. (2025). Research on the effectiveness of using financial instruments for the restoration and development of territorial communities of Ukraine. *Problems and prospects of economics and management*, (41), 337–350. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-337-350](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-337-350).
5. Panchyshyn, B. (2024). Regulatory and legal support for financing the development of territorial communities. *Scientific notes of the V.I. Vernadsky TNU*, 35(74), 146–150. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/25>.
6. Bak, N. (2022). Municipal credit as a method of financing sustainable development of territories of Ukraine: Answers to modern challenges. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5029/Бак_тези-комунальний%20кредит.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
7. Bychkov, S., & Soroka, V. (2024). Institutional provision of financing the development of territorial communities in the conditions of crisis. *Economic synergy*, (1), 136–153. <https://doi.org/10.53920/ES-2024-1-10>.
8. Burkovska, A., & Nesterchuk, T. (2025). Grant Funding as a Tool for the Development of Territorial Communities. *Modern Economics*, 51(1), 29– 37. [https://doi.org/10.31521/modecon.v51\(2025\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.v51(2025)-03).
9. Decentralization. (2025, March 24). *Analysis of the implementation of local budgets for 2024*. <https://decentralization.ua/news/19387>.
10. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). *On amendments to the Budget Code of Ukraine to ensure support for the state's defense capability and the development of the defense-industrial complex of Ukraine*. № 3428-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text>.
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2025) *Budget Code of Ukraine*. № 2456-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
12. Ministry of Finance of Ukraine. (2025). *Local debt and local guaranteed debt*. <https://mof.gov.ua/uk/miscevij-borg-ta-miscevij-garantovanij-borg>.
13. UKRGASBANK. *Lending to Municipalities*. <https://surl.ln/ltxrvj>
14. Decentralization. (2024, May 29). *Local borrowing: what opportunities does the use of credit resources open up for communities*. <https://decentralization.ua/news/18149>.
15. *Oschadbank*. (2023, November 14). Oschad issued the first loan to a municipality since the start of the full-scale war. <https://www.oschadbank.ua/news/osad-vidav-persij-kredit-municipalitetu-z-pocatku-povnomasstabnoi-vijni>.
16. *Ukreximbank*. (2024, July 3). *Ukreximbank provided the first loan in Ukraine to a village community for the construction of a pedestrian bridge*. <https://www.eximb.com/ua/bank/press/novyny-banku/ukreksimbank-nadavi-kredit-selishhnij-gromadi.html#:~:text=03/07/2024>.
17. *Ukreximbank*. (2025, July 29). *Strong communities - strong Ukraine: dialogue for recovery* <https://www.eximb.com/ua/bank/press/novyny-banku/silni-gromadi-silna-ukraina-dialog-zaradi-vidnovlennya.html>.

